

УДК 316.74:82

І. Л. ШАЎЛЯКОВА-БАРЗЕНКА

**САЦЫЯЛОГІЯ ЛІТАРАТУРЫ Ў БЕЛАРУСКІМ ДЫСКУРСЕ
ПАЧАТКУ XXI СТАГОДДЗЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТЫВЫ РАЗВІЦЦЯ**

*Навукова-метадычная ўстанова «Нацыянальны інстытут адукацыі» Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь, Мінск, Беларусь, e-mail: shevljakova@mail.ru*

Статья содержит оценку состояния социологии литературы как особого сегмента современного белорусского литературоведения, а также одного из актуальных направлений исследований междисциплинарного типа.

В отечественном гуманитарном дискурсе конца 1990 – середины 2010-х годов внимание к художественной словесности как социальному феномену проявлялось преимущественно в форме внутрилитературных дискуссий. Практический опыт деятельности в сфере социологии литературы до недавнего времени имел инициативный характер: речь шла об относительно немногочисленных проектах, направленных на изучение читательских интересов, предпочтений (в том числе пользовательских) и т.п.

Очерчены наиболее актуальные направления теоретических исследований, а также перспективы практической социологии белорусской литературы.

Ключевые слова: социология литературы, читательские практики, социальная адаптивность жанра, социальная экспертиза литературного произведения.

I. L. SHAULIAKOVA-BARZENKA

**SOCIOLOGY OF LITERATURE IN THE BELARUSIAN DISCOURSE
OF THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY: STATE AND PROSPECTS**

*Scientific and methodical institution “National Institute of Education” of the Ministry of Education of the Republic of Belarus,
Minsk, Belarus, e-mail: shevljakova@mail.ru*

The assessment of the condition of sociology of literature as a segment of contemporary Belarusian literary and interdisciplinary studies is presented in the article. In a discourse of the end of 1990 and the middle of 2010 attention to the Belarusian literature as a social phenomenon was given in the form of spontaneous intraliterary discussions. Practical experience in the sphere of sociology of literature was saved up thanks to the initiative projects directed at studying readers' interests and users' priorities. The actual directions of theoretical studies and also prospects of practical sociology of the Belarusian literature are designated.

Keywords: sociology of literature, readers' practices, social adaptability of a genre, social expertise of a literary text.

Уводзіны. Стан сацыялогіі літаратуры як сферы гуманітарных даследаванняў напачатку XXI стагоддзя можна вызначыць як стан задоўжанай легітымацыі, канцэптуальна-метадалагічнай і практычна-інструментальнай. Гэта тычыцца не столькі беларускага гуманітарнага дыскурсу, дзе адпаведная праблематыка пачынае актуалізавацца, колькі сацыялагічных даследаванняў літаратуры наогул.

У межах еўрапейскай традыцыі даследчыкі адрозніваюць «літаратурную сацыялогію» як частку літаратуразнаўства, што займаецца непасрэдна літаратурным тэкстам з сацыялагічнага пункта гледжання, і «сацыялогію літаратуры» як частку сацыялогіі, што выкарыстоўвае сацыялагічныя метады пры вывучэнні кніжнага рынку, распаўсюджвання літаратуры, поспеху ў публіцы [1, с. 179]. У абсягах амерыканскай традыцыі інтарэс да эмпірычнага аналізу пераважае цікавасць да тэарэтычных школ: вывучаюцца адпаведныя «арганізацыі і рынкі, а таксама густы, перавагі і чытацкія практыкі ў пэўных сацыяльных групах» [1, с. 179]. Аднак незалежна ад таго,

трактуецца сацыялогія літаратуры як цалкам самастойная (аўтаномная) сфера даследаванняў, як частка ўласна сацыялогіі ці як гібрыдны феномен, што паўстае на скрыжаванні сацыялогіі і літаратуразнаўства (роўнапрыналежны абедзвюм галінам), звычайна вылучаюцца тры асноўныя вектары даследчых інтарэсаў:

- літаратура як аб’ект уласна літаратурнай вытворчасці (аспект тэкстатворчасці);
- літаратура як аб’ект спажывання (сацыяльна-эканамічны кантэкст);
- вывучэнне чытацкіх практык (чытання як эстэтычнага і камунікатыўнага феномена).

Асноўная частка. Перспектывы беларускага прыгожага пісьменства ў сувязі з тэндэнцыямі развіцця інфармацыйнага (постіндустрыяльнага) грамадства абмяркоўваюцца ў беларускай літаратурнай прасторы з пачатку 2000-х гг.

Асноўныя праблемы, на якія ў апошнія дзесяцігоддзе скіравана ўвага літаратурнай і калялітаратурнай грамадскасці (пісьменнікаў, крытыкаў, журналістаў, выдаўцоў, чытачоў-блогераў), а таксама даследчыцкай супольнасці (літаратуразнаўцаў, філосафаў, сацыёлагаў, гісторыкаў, культуролагаў), звязаны:

- са зніжэннем інтарэсу да беларускай літаратуры з боку чытацкай аўдыторыі;
- з вызначэннем крытэрыяў, паводле якіх можна адрозніць літаратуру высокамастацкую ад масавай (так званага масліту);
- з несфарміраванасцю інфраструктуры, якая здолела б забяспечыць эфектыўнае функцыянаванне і развіццё сучаснай беларускай літаратуры як своеасаблівай сацыякультурнай вытворчасці (адсутнасць інстытута літаратурных агентаў, адпаведных маркетынговых стратэгий, дзейных механізмаў папулярызацыі найноўшай мастацкай славеснасці і г. д.).

Згаданыя абмеркаванні доўгі час мелі характар стыхійных унутрылітаратурных дыскусій і, на нашу думку, нават у сярэдзіне 2010-х гг. вызначаюцца герметычнасцю.

Што тычыцца тэарэтычных даследаванняў сучаснай беларускай літаратуры як сацыяльнага феномена, г. зн. у кантэксце ўзаемасувязі працэсаў стварэння (пісьменніцкія практыкі), бытавання ў сацыякультурным асяродку і спажывання (чытацкія практыкі) мастацкіх твораў, то гаварыць пра крызіс гэтага сегмента беларускага гуманітарнага дыскурсу ў пачатку XXI стагоддзя не выпадае.

Вядомы расійскі літаратуразнаўца, сацыёлаг, перакладчык Барыс Дубін (1946–2014) меркаваў, што «сучасная культура, у тым ліку літаратура, – у перманентным “крызісе”, гэта плата за адсутнасць анталагічных “каранёў”, у пэўным сэнсе – за суб’ектыўнасць як за асноватворны кампанент культуры. Тут варта лепш гаварыць не пра крызіс, але аб праблематычнасці» [2].

Справа ў тым, што колькі-небудзь сістэмны тэарэтычны пошук у галіне беларускай сацыялогіі літаратуры ў постсавецкі час не згарнуўся: ён проста не разгортваўся як самастойная сфера даследавання. У айчынным літаратуразнаўчым дыскурсе апошніх гадоў тэарэтычная праблематыка сацыялагічных даследаванняў літаратуры экспартавалася з еўрапейскай традыцыі, прычым еўрапейскімі даследчыкамі. Так, найбольш паслядоўныя захады па знаёмстве беларускай выкладчыцкай і студэнцкай супольнасці з працамі вядомага французскага сацыёлага Поля Бурдзье (1930–2002) і асабліва з яго канцэпцыяй «поля літаратуры» [3] звязаны з лекцыйнай і навуковай дзейнасцю прафесара Ольдэнбургскага ўніверсітэта імя Карла фон Асецкі (Германія) Гун-Брыт Колер.

Перспектывы разгортвання арыгінальных (уласна беларускіх) тэарэтычных даследаванняў праблематыкі сацыялогіі літаратуры, на наш погляд, звязаны з вырашэннем надзённых (у нечым нават прагматычных, утылітарных) задач, якія ставіць перад нацыянальным мастацтвам слова сама неабходнасць (вы)жыць у інфармацыйным грамадстве. Гэтыя задачы ў межах нашага артыкула дазволім сабе прадставіць у выглядзе анатаванага пераліку найбольш прадукцыйных, як нам падаецца, напрамкаў пошуку:

1) беларуская літаратура XXI стагоддзя як сацыяльны факт і сацыяльная экспертыза літаратурна-мастацкіх тэкстаў (мэтавая скіраванасць, удзельнікі, механізмы і працэдуры арганізацыі, інструменты ацэнкі, індикатары (крытэрыі) якасці, перспектывы выкарыстання вынікаў і г. д.);

2) чытач як галоўны інтэрпрэтатар і спажывец сучаснай беларускай літаратуры: мадэльныя даследаванні ў адзінстве апісання сацыякультурных характарыстык і мастацка-эстэтычных інтарэсаў (беларускі чытач і чытач беларускай літаратуры: дыферэнцыяцыя і карэлятыўныя сы-ходжанні паняццяў; «мэтавая» і «рэальная» чытацкая аўдыторыя беларускай літаратуры (класічнай і сучаснай) і інш.);

3) сацыяльнае быццё літаратурных жанраў: вывучэнне жанравай дынамікі сучаснай беларускай літаратуры ў аспекце ўзаемадзеяння сацыялагічнага (уплыў фактараў сацыяльнага, культурнага, эканамічнага, палітычнага кшталту) і ўласналітаратурнага развіцця;

4) сацыяльная феноменалогія масавай беларускай літаратуры (праблематыка «адсутнага феномена», спецыфіка сацыяльнага тэмпераменту сучасных беларускіх пісьменнікаў розных пакаленняў як умова (не)узнікнення беларускага масліту і г. д.);

5) «адукацыйнае вымярэнне» нацыянальнай літаратуры: суадносіны нацыянальнай класікі і сучаснага літаратурнага канона, школьны «пантэон» класічных і сучасных аўтараў (твораў), літаратурная самаадукацыя дарослых у Беларусі: стан і перспектывы;

6) сацыялогія літаратурнага поспеху: беларускі кантэкст (актуальнасць праблематыкі бестселера, камерцыйнага поспеху для найноўшай беларускай літаратурнай прасторы; партрэт паспяховага аўтара і г. д.).

Сярод асноўных трэндаў развіцця сучаснай сацыялогіі літаратуры (у іх ліку сацыялогія літаратурнай вытворчасці, сацыялогія літаратурнага поля, сацыялогія рэцэпцыі, сацыялогія аўтарскага права і інш.) найбольш актуальным у тэарэтычным плане і выніковым у сэнсе практычным для беларускага дыскурсу з'яўляецца комплекс праблем, звязаных з сацыялагічным вывучэннем рэцэпцыі нацыянальнай літаратуры айчынным чытачом.

Найчасцей менавіта праблематыка ўспрымання/спажывання мастацкага твора разглядаецца ў працах па сацыялогіі літаратуры як зыходны, адпраўны пункт пошуку. Прычым у той «кропцы», дзе ўспрыманне ««адкідваецца ўнутр» самой літаратуры і ператвараецца ў стылеўтваральны фактар яе далейшага развіцця» [4], сацыялогія літаратуры змыкаецца з літаратуразнаўствам і псіхалогіяй творчасці. Невыпадкова ў працах прадстаўнікоў школы рэцэптыўнай эстэтыкі столькі ўвагі надаецца ўзаемасувязі паміж дынамікай «літаратурнай тэхнікі» (зменаў ў вобразна-выяўленчай сістэме мастацкай славеснасці) і зменаў чытацкіх чаканняў, трансфармацыямі характару ўспрымання літаратурна-мастацкага твора. Дарэчы, гэта даследчыцкая «оптыка» адкрывае новыя магчымасці і для літаратуразнаўства: напрыклад, магчымасць па-іншаму паглядзець на заканамернасці развіцця літаратурнага працэсу праз прызму дынамікі (барацьбы) сацыялагічных паэтык.

На наш погляд, разгортванне сістэмнага вывучэння чытацкіх практык можа стаць адным з прыярытэтных кірункаў беларускіх гуманітарных даследаванняў у цэлым. Так, канкрэтна-эмпірычныя сацыялагічныя даследаванні чытацкіх інтарэсаў, прыярытэтаў, пераваг, густаў, а таксама іх дынамікі маглі б пашырыць і ўзбагаціць «рэчыўны» (фактуальны) грунт для між-дысцыплінарнага вывучэння праблем ідэнтычнасці, спецыфікі і перспектывы шматвектарнай самідэнтыфікацыі асобы ў беларускай сацыякультурнай прасторы пачатку XXI стагоддзя.

Надзвычай каштоўным для беларускай гуманітарнай прасторы з'яўляецца, на нашу думку, вопыт вывучэння сацыяльнага жыцця літаратурных жанраў. Асаблівую ўвагу замежных даследчыкаў у гэтым сэнсе прыцягвае раман – і як рынкавы прадукт, і як сацыяльны факт. Так, у працах Б. Дубіна аналіз сацыялагічнай паэтыкі расійскага рамана-баевіка, вопыт сацыялагічнага прачытання расійскіх гісторыка-патрыятычных раманаў 1990-х гг. падсумоўваюцца вы-сновамі сацыяльна-эканамічнага, гісторыка-культурнага, грамадска-палітычнага кшталту. Многія метадалагічныя ідэі і канцэптуальныя высновы Б. Дубіна выводзяць нас на нераспрацаваны пакуль сегмент даследаванняў, дзе саюз беларускага літаратуразнаўства з сацыялогіяй літаратуры мог бы быць найбольш плённым: *ідэалогія жанру як антрапалогія літаратуры*.

Яшчэ адзін кірунак развіцця айчыннай сацыялогіі літаратуры можа быць звязаны з актыўным выкарыстаннем вынікаў сацыялагічных даследаванняў для вырашэння актуальных праблем і стратэгічных задач літаратурнай адукацыі. У шэрагу надзённых праблем адно з цэнтральных

месцаў сёння належыць праблеме адбору зместу адукацыі (мастацкіх твораў, іншых тэкстаў, прызначаных для чытання, вывучэння, абмеркавання і г. д.).

У 1980–1990-х гг. у амерыканскім акадэмічным асяродку разгарнулася сапраўдная «культурная вайна за канон» [5]. У дачыненні да літаратуразнаўчай праблематыкі ключавое пытанне артыкулявалася наступным чынам: якім павінен быць спіс для абавязковага чытання ў вышэйшай школе? У гэтым кантэксце паняцце літаратурнай «класікі» выцясняецца паняццем «канона», які і яго абаронцы, і праціўнікі разумеюць як «цэльны наратыў, што прадстаўляе нейкі абагульнены дамінуючы светапогляд, сістэму каштоўнасцей – адрозніваюцца пры гэтым толькі ацэнкі» [5]. Апанентаў хваляваў перадусім практычны эфект ад перагляду ўніверсітэцкіх праграм, прычым «мітусня вакол спісаў абавязковага чытання і часопісных войны абудзілі цікавасць да тэарэтычных аспектаў утварэння і функцыянавання канонаў / класікі... Так з’явілася новая дысцыпліна – Canon Theory» [5].

У сацыякультурнай прасторы Беларусі 2000-х і асабліва 2010-х гг. увага не толькі даследчыцкай, педагагічнай супольнасцей, але і грамадскасці (бацькоўскай, журналісцкай, пісьменніцкай, блогерскай) канцэнтруецца перадусім на змесце школьнай літаратурнай адукацыі. Ключавое пытанне ў нас гучыць наступным чынам: якія творы варта сёння вывучаць беларускім школьнікам? Зрэшты, грамадскія дыскусіі падобнага кшталту, як правіла, разгортваюцца як «вытворчасць пытанняў». Хаця на іх матэрыяле можна праводзіць рознаўзроўневы аналіз (у тым ліку сацыялагічны), яны амаль ніколі не падсумоўваюцца сістэмнымі адказамі альбо рашэннямі.

Галоўнай задачай у сферы развіцця адукацыі паводле «Нацыянальнай стратэгіі ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця грамадства да 2030 года» [6] з’яўляецца фарміраванне постіндустрыяльнай адукацыі інавацыйнага тыпу (ідэя адукацыі для ўстойлівага развіцця). У 2021–2030 гг. у Беларусі прадугледжваецца пераход да новай парадыгмы адукацыі, арыентаванай не на засваенне гатовых ведаў, а на развіццё здольнасцей самастойна атрымліваць неабходныя веды і творча іх перапрацоўваць дзеля выкарыстання ў дынамічным, зменлівым свеце, здольнасцей прадукаваць новыя веды. Рашэнне згаданай задачы для айчынай літаратурнай адукацыі мае на ўвазе ў ліку іншага абнаўленне зместу і структуры, а таксама арганізацыю высокаэфектыўнай адукацыі на працягу жыцця.

Для стварэння стратэгіі развіцця нацыянальнай літаратурнай адукацыі ва ўмовах постіндустрыяльнага грамадства надзвычай прыдатнымі, на наш погляд, могуць аказацца напрацоўкі прадстаўнікоў аксіялагічнага кірунку, што сфарміраваўся ў межах згаданай тэорыі канона. Напрыклад, Ч. Альціеры прапануе разглядаць канон як «культурную граматыку, матрыцу этычных альтэрнатываў», што спрыяе выпрацоўцы каштоўнасцей і арыентацыі сярод каштоўнасцей сістэм, якія сапернічаюць: «Крытэрыі кананічнасці твора – адпаведнасць дзвюм асноўным функцыям канона: навучальнай і нарматыўнай. Канон навучае ці нават трэніруе, прадстаўляючы адмысловы этычны палігон, спектр учынкаў і наступстваў, магчымасцей выбару» [5]. Менавіта спалучэнне этычнага і эстэтычнага падыходаў да разумення канона ў працах «аксіялагістаў» (В. Немаюну, Ч. Альціеры, А. Кука, Г. Блума, Э. Гомбрыху) магло б быць карысным падчас працоўкі тэарэтыка-метадалагічнага грунту развіцця беларускай літаратурнай адукацыі ў сітуацыі выпявання тэктанічных сацыякультурных зрухаў. Але і тэарэтычнае мадэляванне развіцця самой мастацкай славеснасці павінна, у сваю чаргу, браць пад увагу вынікі сацыялагічных даследаванняў, якія выяўляюць складаную залежнасць сацыяльнай структуры літаратуры ад рэформ у адукацыі [7].

Практычны вопыт у галіне сацыялогіі літаратуры ў беларускай гуманітарнай прасторы 2000-х гг. назапашваўся дзякуючы ініцыятыўным праектам, скіраваным пераважна на вывучэнне чытацкіх інтарэсаў (тэматычных, жанравых, моўных) альбо карыстальніцкіх прыярытэтаў (зварот да друкаваных, электронных, аўдыякніг). Прычым ажыццяўляліся падобныя даследаванні найчасцей або ў межах дзейнасці бібліятэк, альбо ў кантэксце «стыхійнай медыясацыялогіі». У другім выпадку размова ідзе пра інтэрнэт-апытанні, тэле- ці (радзей) радыёінтэрв’ю. Падобныя акцыі, як правіла, кароткатэрміновыя, лакальныя у аспекце мэт, найпрасцейшыя у сэнсе інструментарыю, прасталінейныя ў плане аналізу вынікаў.

Іншы падыход рэалізуецца ў даследаваннях, якія праводзіліся лабараторыяй аксіяметрычных даследаванняў «Новак» сумесна з грамадскім аб'яднаннем «Саюз беларускіх пісьменнікаў», кампаніяй «Будзьма беларусамі!». Так, у 2011 г. (напярэдадні Года кнігі) даследаваліся колькасныя і якасныя (тэматычныя, жанравыя) аспекты чытання беларусаў; у чэрвені 2014 г. ажыццяўлялася даследаванне практыкі чытання і літаратурных зацікаўленасцей беларусаў. На падставе даступных звестак пра метады даследаванняў, выбаркі, на якіх яны праводзяцца, спосабы прадстаўлення вынікаў і г. д. можна меркаваць, што згаданыя даследаванні застаюцца ці не адзінкавымі прыкладамі ўласна сацыялагічнага вывучэння чытацкіх практык у найноўшай сацыякультурнай прасторы Беларусі. Адпаведна, уяўленне пра дынаміку асобных працэсаў, што вызначаюць спецыфіку «літаратурнага поля» пачатку XXI стагоддзя, можна скласці толькі на падставе гэтых жа адзінкавых праектаў.

Напрыклад, паводле апытання 2011 г. «*ніколі не бярэ ў рукі кнігу – трэць насельніцтва* (вылучана намі. – І. Ш.-Б.) (33,7%)» [8]. У межах даследавання культуры чытання ў 2014 г. метадам тэлефоннага інтэрв'ю ЛАД «Новак» апытала «1000 рэспандэнтаў розных узростаў і з розных рэгіёнаў пражывання. Выявілася, што мастацкую літаратуру адзін раз у месяц чытаюць каля 57,9% беларусаў. *Колькасць рэспандэнтаў, якія ў прыцыпе не чытаюць кніг* – ні мастацкіх, ні навукова-папулярных ці дакументальных, – *складае каля 19%* (вылучана намі. – І. Ш.-Б.)» [9]. Пры гэтым на пытанне пра мову, на якой рэспандэнты чытаюць мастацкую літаратуру, 99,4% апытаных назвалі рускую, 27,7% – рускую і беларускую мовы. На пытанне: «Літаратуры на якой мове Вы аддаеце перавагу?» 93,7% адказалі: «На рускай», 5% – «На беларускай мове». Што тычыцца жанравых трэндаў, то «калі ў 2011 г. апытаныя сярод жанраў выбіралі найбольш дэтэктывы, жаночыя раманы і фантастыку, то ў 2014 г. папулярнасць набірае класічная літаратура і кнігі па гісторыі» [9]. Варта звярнуць увагу на тое, што для абмеркавання вынікаў гэтага сацыялагічнага даследавання ў кастрычніку 2014 г. былі запрошаны прадстаўнікі розных інстытуцыянальных структур – «суб'ектаў», дзейнасцю якіх цікавіцца сацыялогія літаратуры («У мерапрыемстве ўзялі ўдзел прадстаўнікі Нацыянальнага інстытута адукацыі, ААТ “Белкніга”, Інстытута журналістыкі БДУ, пісьменнікі, выдаўцы і грамадскія дзеячы» [9]).

У іншых краінах на постсавецкай прасторы праекты па вывучэнні чытацкіх практык ладзяцца больш сістэмна. Напрыклад, дзякуючы апытанням Усерасійскага цэнтра вывучэння грамадскага меркавання (ВЦИОМ) ёсць магчымасць прасачыць колькасныя змены ў чытанні кніг за апошнія дваццаць год, з 1992 па 2011 г. Так, колькасныя змены ў структуры дарослага чытання складаюць 5,4 кнігі ў месяц (у 1990-х гг.) супраць 3,9 кнігі (у 2011 г.). Па выніках даследавання дзіцячага чытання, праведзенага Расійскай акадэміяй адукацыі, у параўнанні з 1970-мі гг. сучасныя дзеці чытаюць у 4 разы менш.

Перспектывы практычнай сацыялогіі літаратуры ў беларускай сацыякультурнай прасторы мы звязваем з ажыццяўленнем:

– сістэмных эмпірычных даследаванняў (што прадугледжвае рэпрэзентатыўнасць выбарак, валіднасць метадаў, карэляцыю даследчыцкіх мэт і дыягнастычнага інструментарыю, карэктную інтэрпрэтацыю вынікаў і г. д.);

– доўгатэрміновых нацыянальных праграм, скіраваных на падтрымку літаратуры як сацыяльнага феномена (у аспектах вытворчасці, спажывання і чытацкіх практык).

Калі першая пазіцыя звязана з праблематыкай сацыялогіі літаратуры, то сувязь другой з перспектывамі развіцця канкрэтна-эмпірычных даследаванняў у галіне сацыялогіі літаратуры, бадай, вымагае ілюстрацый.

У Расійскай Федэрацыі з 2001 г. вялася праца над стварэннем «Нацыянальнай праграмы падтрымкі і развіцця чытання», скіраванай на павышэнне чытацкай кампетэнтнасці грамадства, а таксама на рост чытацкай актыўнасці ўсіх грамадзян. Прынятая ў 2006 г. праграма прадугледжвае паэтапную рэалізацыю на працягу 2007–2020 гг. шэрагу задач, сярод якіх нас цікавіць умацаванне інстытуцыяналізацыі чытання (развіццё інфраструктуры чытання – бібліятэк, адукацыйных і культурна-асветніцкіх устаноў, кніжнай індустрыі, сістэмы папулярызацыі чытання і інш.). Прычым важным складнікам гэтага ўмацавання становіцца сістэма навукова-метадыч-

нага вывучэння праблем чытання. Інакш кажучы, нацыянальная стратэгія падтрымкі чытання, з аднаго боку, грунтуецца на выніках адпаведных сацыялагічных даследаванняў, з другога – стварае ўмовы для іх развіцця.

Вывады. Такім чынам, перспектывы развіцця беларускага літаратуразнаўства, на нашу думку, звязаны з інтэнсіўнасцю разгортвання і выніковасцю пошуку ў сферы сацыялогіі літаратуры.

Тэарэтычны пошук у гэтай сферы закліканы стаць перадумовай ажыццяўлення літаратуразнаўчага (тэарэтыка-літаратурнага) даследавання, скіраванага на асэнсаванне сучаснай літаратуры; асабліва гэта актуальна для тэарэтыка-літаратурных школ прагнастычна-праектыўнага кшталту.

Станаўленне беларускай сацыялогіі літаратуры мусіць разгортвацца ў рэчышчы полідысцыплінарнага пошуку, грунтавацца на сінтэзе агульнатэарэтычнага і канкрэтна-эмпірычнага падыходаў і мэтава арыентавацца на выпрацоўку арыгінальнага даследчыцкага інструментарыю, што дазволіў бы максімальна ўлічыць спецыфіку беларускай сацыякультурнай і ўласна-літаратурнай сітуацыі.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. *Черновская, М. С.* Зарубежная социология литературы: основные направления / М. С. Черновская // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2011. – Т. 14, № 1. – С. 178–190.
2. *Дубин, Б. В.* Слово – письмо – литература: Очерки по социологии современной культуры / Б. В. Дубин. – М.: ИЛО. Научная б-ка. Вып. XXVI. – 416 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://libatriam.net/read/383897/0/>. – Дата доступа: 15.03.2015.
3. *Бурдьё, П.* Поле литературы / П. Бурдьё // Новое литературное обозрение. – 2000. – № 45. – С. 22–87.
4. *Давыдов, Ю. Н.* Социология литературы / Ю. Н. Давыдов // Краткая литературная энциклопедия: в 9 т. Т. 7: «Советская Украина» – Флиаки; гл. ред. А. А. Сурков. – М.: Сов. энцикл., 1972. – 1008 стб. [Электронный ресурс]. – Фундаментальная электронная б-ка «Русская литература и фольклор». – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/kle/Kle-abc/ke7/ke7-1051.htm>. – Дата доступа: 12.03.2015.
5. *Гронас, М.* Диссенсус: Война за канон в американской академии 80–90-х годов / М. Гронас // Новое литературное обозрение. – 2001. – № 51 [Электронный ресурс]. – Журнальный зал в РЖ, «Русский журнал», 1996–2013. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/2001/51/gronas.html>. – Дата доступа: 13.03.2015.
6. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь до 2030 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.economy.gov.by/nfiles/001708_636056_NSUR2030.pdf. – Дата доступа: 15.03.2015.
7. *Гудков, Л.* Литература и общество: введение в социологию литературы / Л. Гудков, Б. Дубин, В. Страда. – М.: Рос. гос. гуманит. ун-т, 1998. – 80 с. [Электронный ресурс]. – Ин-т европейских культур, 1995–2002. – Режим доступа: <http://www.iek.edu.ru/publish/slcont.htm>. – Дата доступа: 12.03.2015.
8. 13 адсоткаў беларусаў зусім не ўмеюць чытаць па-беларуску! [Электронны рэсурс]. – «Заўтра тваёй краіны», 2008–2014. – Рэжым доступу: http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=10001. – Дата доступу: 12.03.2015.
9. Культуру чытання беларусаў абмеркавалі ў Мінску [Электронны рэсурс]. – Будзьма беларусамі, 2008–2015. – Рэжым доступу: <http://budzma.by/news/kulturu-chytannya-byelarusaw-abmyerkavali-w-minsku.html>. – Дата доступу: 11.03.2015.

Паступіў у рэдакцыю 26.01.2016